

**Міністерство освіти і науки України
Центральноукраїнський національний технічний університет**

**Факультет економіки та менеджменту
Кафедра «Економіка, менеджмент та комерційна діяльність»**

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Перший проректор
к.т.н., проф. Кропивний В.М.

Випускна кваліфікаційна робота

**Методичні вказівки та робоча програма
до написання випускної кваліфікаційної роботи
денної та заочної форми навчання
за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти**

**Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр
Спеціальність: 073 Менеджмент**
Курс навчання: четвертий повний, другий та третій скорочений

Затверджено на засіданні кафедри
«Економіка, менеджмент та
комерційна діяльність»,
Протокол № 13 від 13.05.2020 р.

**Кропивницький
2020**

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти

Методичні вказівки та робоча програма до написання випускної кваліфікаційної роботи за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти для здобувачів вищої освіти, спеціальності 073 «Менеджмент» денної та заочної форм навчання / Укл. Левченко О.М., Ткачук О.В., Царенко І.О. Кропивницький: ЦНТУ, 2020. 47 с.

Рецензенти – кандидат економічних наук, доцент Сторожук О.В;
кандидат економічних наук, доцент Красножон Н.С.

Методичні вказівки визначають мету, завдання, тематику, організаційні аспекти написання та захисту випускних кваліфікаційних робіт для здобувачів вищої освіти спеціальності 073 «Менеджмент».

Відповідальний за випуск – д.е.н., проф. О.М. Левченко

ЗМІСТ

	стор.
Вступ	4
1. Загальні положення	5
2. Вимоги до написання випускної кваліфікаційної роботи	6
2.1. Вибір теми випускної кваліфікаційної роботи	6
2.2. Структура випускної кваліфікаційної роботи	9
3. Вимоги до оформлення випускної кваліфікаційної роботи	11
4. Порядок захисту випускної кваліфікаційної роботи	15
4.1. Рецензування та допуск до захисту випускної кваліфікаційної роботи	15
4.2. Організація захисту випускної кваліфікаційної роботи на засіданні екзаменаційної комісії	17
4.3. Критерії оцінювання випускної кваліфікаційної роботи	18
5. Рекомендації до написання розділів випускної кваліфікаційної роботи	19
5.1. Теоретико-методологічний розділ	19
5.2. Дослідницько-аналітичний розділ	21
5.3. Проектно-рекомендаційний розділ	26
6. Вимоги доброчесності у випускній кваліфікаційній роботі	28
Список рекомендованої літератури	29
Додатки	38
Додаток А. Зразок титульного аркуша	39
Додаток Б. Зразок заяви на виконання випускної кваліфікаційної роботи	40
Додаток В. Зразок завдання на виконання випускної кваліфікаційної роботи	41
Додаток Г. Приклад оформлення змісту випускної кваліфікаційної роботи	43
Додаток Д. Зразок оформлення анотації	44
Додаток З. Зразок оформлення відгуку наукового керівника	45
Додаток К. Зразок оформлення зовнішньої рецензії	46
Додаток Л. Зразок оформлення титульного аркуша ілюстративних матеріалів	47

ВСТУП

Вимоги до випускної кваліфікаційної роботи розроблено з урахуванням Закону України «Про вищу освіту», інструкцій Міністерства освіти і науки України, галузевих стандартів вищої освіти України з підготовки бакалаврів за спеціальністю 073 Менеджмент, «Положення про організацію навчального процесу в Центральнотехнічному національному технічному університеті» та Положення про підсумкову державну атестацію за першим рівнем вищої освіти для присудження ступеня вищої освіти Бакалавр, з яким можна ознайомитись за посиланням <http://www.kntu.kr.ua/doc/pdab.pdf>.

Бакалавр – освітньо-кваліфікаційний рівень вищої освіти особи, яка на основі освітньо-кваліфікаційного рівня молодшого спеціаліста чи повної загальної середньої освіти здобуває повну вищу освіту, спеціальні уміння та знання, достатні для виконання професійних завдань та обов'язків (робіт) інноваційного характеру відповідного рівня професійної діяльності, передбачених для первинних посад у певному виді діяльності.

Випускна кваліфікаційна робота є підсумковою кваліфікаційною роботою рівня бакалавр, яка дає можливість виявити рівень засвоєння здобувачем вищої освіти теоретичних знань та практичної підготовки, здатність до самостійної роботи за обраною спеціальністю на первинних посадах відповідно до узагальненого об'єкта діяльності.

Випускна кваліфікаційна робота є одним із видів індивідуальних робіт здобувача вищої освіти, оригінальним, завершеним науковим дослідженням у галузі знань «Публічне управління та адміністрування» та містить сукупність результатів, положень, що пропонуються для публічного захисту та дотриманні вимог доброчесності.

Основними результатами успішного виконання випускної кваліфікаційної роботи є поглиблення і підтвердження здобувачем вищої освіти теоретичних і практичних знань з обраної спеціальності, набутих при вивченні професійно-орієнтованих дисциплін, вироблення умінь при вирішенні конкретних практичних завдань, які здійснюються на підприємствах, в установах, організаціях.

Для успішного виконання випускної кваліфікаційної роботи здобувач вищої освіти повинен мати міцні теоретичні знання з питань, що розглядаються у відповідних навчальних дисциплінах.

У даних методичних вказівках розглядаються загальні питання організації виконання, проведення захисту випускних кваліфікаційних робіт для здобувачів вищої освіти спеціальності 073 Менеджмент.

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Випускна кваліфікаційна робота виконується відповідно до напрямів наукових і прикладних досліджень та має засвідчити: рівень професійної підготовки випускника; вміння застосовувати здобуті у вищому навчальному закладі знання для розв'язання складних науково-практичних завдань; свідоме засвоєння знань та їх систематизацію; наявність у здобувача вищої освіти навичок наукової роботи; здатність критично й креативно мислити та вміння аргументувати власну точку зору.

Керівником випускної кваліфікаційної роботи призначається, за погодженням завідуючого кафедри, викладач, який має науковий ступінь доктора або кандидата наук, вчене звання.

Науковий керівник випускної кваліфікаційної роботи керує підготовкою роботи, в т.ч.:

- консультує з методів дослідження;
- контролює процес самостійної роботи випускника;
- формує разом із випускником завдання та план випускної кваліфікаційної роботи;
- надає допомогу в розробці календарного графіку виконання випускної кваліфікаційної роботи;
- рекомендує необхідну літературу, довідкові та статистичні матеріали, інші джерела для опрацювання за темою роботи;
- проводить систематичні, визначені розкладом консультації;
- контролює хід виконання роботи частинами та загалом (етапний контроль).

Випускна кваліфікаційна робота виконується на основі поглибленого вивчення спеціальної вітчизняної та зарубіжної літератури, передового досвіду з обраної проблеми, а також результатів власних досліджень реального об'єкта з метою вирішення визначених наукових та прикладних завдань у сфері майбутньої професійної діяльності.

Випускна кваліфікаційна робота повинна містити результати власних теоретичних і прикладних досліджень.

Мета виконання випускної кваліфікаційної роботи – визначення рівня підготовленості здобувача вищої освіти до розв'язання комплексу наукових і прикладних завдань відповідно до узагальненого об'єкта діяльності на основі застосування системи теоретичних знань і практичних навичок, отриманих у процесі всього періоду навчання.

Виконання випускної кваліфікаційної роботи забезпечує:

- систематизацію, закріплення, розширення та застосування знань випускника під час виконання конкретних науково-дослідних і прикладних завдань;
- розвиток навичок самостійної роботи;
- оволодіння методикою дослідження при вирішенні наукових та прикладних проблем.

Випускна кваліфікаційна робота має бути написана державною мовою, науковим стилем, логічно й аргументовано.

Тематика кваліфікаційних робіт повинна бути актуальною та пов'язаною з напрямком науково-дослідних робіт кафедри економіки, менеджменту та комерційної діяльності.

Робота, представлена на здобуття кваліфікації бакалавр, має сприяти вирішенню конкретних економічних, соціальних, організаційних завдань, або комплексу прикладних проблем.

Обов'язковими умовами роботи є: конкретний прикладний характер результатів дослідження; вирішення проблеми на підставі інтеграції спеціальних знань із глибоким розумінням суті управління. Висновки роботи мають бути обґрунтованими. Окрім цього, в роботі мають бути подані відомості, що характеризують практичну цінність одержаних результатів дослідження.

Для якісного формулювання теми роботи до встановленого терміну, згідно графіку, випускники бакалаври подають на кафедру заяви про обраний напрямок дослідження. Розподіл здобувачів між керівниками здійснює та затверджує завідувач кафедри економіки, менеджменту та комерційною діяльності.

Уточнені теми випускних кваліфікаційних робіт та їх наукові керівники затверджуються наказом ректора.

Основні етапи підготування та виконання випускної кваліфікаційної роботи:

- вибір та затвердження теми;
- складання та затвердження завдання на випускну кваліфікаційну роботу;
- проведення досліджень;
- опрацювання та викладення результатів досліджень;
- оформлення випускної кваліфікаційної роботи;
- попередній захист випускної кваліфікаційної роботи на випусковій кафедрі та допуск її до захисту у експертній комісії (ЕК);
- зовнішнє рецензування випускної кваліфікаційної роботи;
- захист випускної кваліфікаційної роботи на засіданні ЕК.

2. ВИМОГИ ДО НАПИСАННЯ ВИПУСКНОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

2.1. Вибір теми випускної кваліфікаційної роботи

Тема випускної кваліфікаційної роботи має відображати основну ідею, завдання, положення, які необхідно дослідити. Критерієм вибору теми дослідження є її актуальність щодо сучасних тенденцій розвитку науки і практики в галузі управління.

Теми випускних кваліфікаційної робіт формуються відповідно до напрямів науково-дослідної тематики випускової кафедри, сучасних досягнень науки у предметній області сфери професійної діяльності.

Рекомендована тематика випускних кваліфікаційних робіт наведена в табл. 1.

Таблиця 1

Орієнтовна тематика випускних кваліфікаційних робіт

1. Організаційно-економічний механізм забезпечення стійкого розвитку підприємств
2. Управління процесом забезпечення ефективності діяльності підприємства
3. Удосконалення механізмів корпоративної культури в управлінні людськими ресурсами підприємства в умовах ринку
4. Розроблення системи управління ризиками інвестиційної діяльності підприємства
5. Напрями забезпечення соціально-економічної ефективності діяльності підприємства
6. Кадрове забезпечення ефективності діяльності підприємства
7. Формування та розвиток ключових компетенцій підприємства
8. Розвиток людського потенціалу в забезпеченні ефективності діяльності підприємства
9. Управління процесами розвитку персоналу підприємства
10. Інституціональні механізми удосконалення управління підприємством
11. Розвиток методів управління персоналом підприємства: аспект самоорганізації
12. Управління внутрішньо фірмових трудових відносин у забезпеченні розвитку підприємства
13. Застосування організаційно-економічних методів забезпечення конкурентоспроможності підприємства
14. Удосконалення корпоративного управління в умовах реструктуризації підприємства
15. Організаційно-економічний механізм забезпечення ефективного використання потенціалу підприємства
16. Впровадження системи проектно-орієнтованого управління для активізації виробничої діяльності підприємства
17. Організаційно-економічний механізм формування стратегічного потенціалу підприємства
18. Застосування організаційно-економічних методів у формуванні конкурентних переваг підприємства
19. Управління процесами забезпечення ефективності праці управлінського складу підприємства
20. Соціально-економічний механізм розвитку підприємства
21. Організаційно-економічний механізм формування стратегічних альтернатив для забезпечення економічної ефективності діяльності підприємства
22. Формування механізму мотивації персоналу на засадах соціально – орієнтованого управління
23. Управління модернізацією виробничої діяльності підприємства
24. Формування механізмів інформаційно-комунікаційного менеджменту організації
25. Управління стійким розвитком підприємства в умовах турбулентного середовища

26. Управління знаннями при формуванні напрямів організаційного розвитку підприємства
27. Управління процесом забезпечення конкурентоспроможності підприємства
28. Формування механізму взаємоузгодження кадрової політики та стратегії розвитку підприємства
29. Формування організаційно-економічного механізму створення потенціалу розвитку підприємства
30. Формування системи стимулювання працівників в забезпеченні випуску конкурентоспроможної продукції
31. Страхування в системі механізмів забезпечення економічної безпеки підприємства
32. Організаційно-економічний механізм контролінгу у системі менеджменту підприємства
33. Формування системи корпоративного управління підприємством
34. Страхування фінансових ризиків як механізм надання гарантій підприємницької діяльності підприємства
35. Формування корпоративної культури підприємства в умовах невизначеності
36. Фінансово-інституційні інструменти страхування ризиків у діяльності підприємства
37. Використання сучасних технологій управління персоналом у формуванні організаційно структури підприємства
38. Нематеріальні активи в забезпеченні результативності діяльності підприємства
39. Стратегічна стійкість підприємства та її забезпечення в умовах кризи
40. Антикризове управління підприємством в умовах невизначеності
41. Розвиток системи управління підприємства в умовах кризи
42. Управлінські механізми антикризового управління підприємством
43. Формування інструментів управлінського контролю в організації
44. Формування механізму ресурсного забезпечення діяльності підприємства
45. Розвиток соціального капіталу промислового підприємства
46. Формування механізмів інвестицій в людський капітал на підприємстві в умовах кризи
47. Застосування сучасних методів прийняття управлінських рішень в удосконаленні системи управління підприємством
48. Напрями вдосконалення корпоративного управління АТ
49. Управління процесами розвитку персоналу на промисловому підприємстві
50. Формування системи управління персоналом інтелектуальної організації
51. Управління економічним розвитком підприємства в умовах турбулентного середовища
52. Стратегічні напрями забезпечення соціально-екологічної безпеки в умовах стійкого розвитку підприємства
53. Формування організаційно-економічного механізму створення малого підприємства
54. Формування та розвиток системи управління транснаціональними корпораціями
55. Мотивація праці як складова економічного розвитку підприємства
56. Формування організаційно-економічного механізму реалізації стратегічних змін на підприємстві
57. Удосконалення механізму стимулювання персоналу підприємства
58. Управління стратегічним розвитком на малих підприємствах України
59. Організаційне проектування в системі управління організаційними змінами
60. Формування механізму організаційних змін на підприємстві

У назві теми зазначається об'єкт (підприємство/організація/ державна установа), за матеріалами якого виконувалася робота. Назва теми повинна бути чіткою, лаконічною та містити однозначне тлумачення.

Закріплення теми випускної кваліфікаційної роботи, призначення наукового керівника та консультантів (у разі потреби) затверджується наказом ректора ЗВО.

2.2. Структура випускної кваліфікаційної роботи

Випускна кваліфікаційна робота складається із:

- титульної сторінки;
- заяви;
- завдання;
- відгуку наукового керівника;
- рецензії з організації (місця переддипломної практики);
- анотації;
- змісту з визначенням сторінок тексту випускної роботи;
- переліку умовних позначень;
- вступу;
- основної частини (трьох основних розділів, з яких I – теоретико-методологічний, II – дослідницько-аналітичний, III – проектно-рекомендаційний);
- висновків;
- списку використаних джерел;
- додатків.

Титул є першою сторінкою випускної кваліфікаційної роботи і оформлюється відповідно до вимог стандарту та вимог закладу вищої освіти (Додаток А).

Після титульного аркуша розміщується *заява* здобувача вищої освіти на виконання кваліфікаційної роботи, підписана здобувачем, його науковим керівником та затверджена завідувачем випускової кафедри (Додаток Б).

Завдання на кваліфікаційну роботу містить мету, об'єкт і предмет дослідження, розгорнутий зміст (план) роботи, календарний графік виконання роботи (Додаток В). Завдання затверджується керівником кваліфікаційної роботи та завідувачем випускової кафедри.

У кваліфікаційній роботі подається *перелік умовних скорочень*, якщо в ній вжито специфічну термінологію, а також використано маловідомі скорочення, нові символи, позначення тощо.

Зміст кваліфікаційної роботи визначається її темою і відображається в плані, що затверджується науковим керівником, розміщується безпосередньо після переліку умовних скорочень, починаючи з нової сторінки. Зміст включає: вступ; послідовно перелічені назви усіх розділів і підрозділів; висновки; список використаних джерел; додатки.

Приклад оформлення змісту кваліфікаційної роботи наведено в Додатку Г.

У *вступі* випускної роботи зазначаються: проблема, що потребує вирішення, ступінь її дослідження; обґрунтовується актуальність обраної теми, мета і завдання; формулюється об'єкт і предмет дослідження, практична значущість, методи наукових досліджень. Обсяг вступу, як правило, не повинен перевищувати 2-3 сторінок.

Актуальність теми подається у вигляді критичного аналізу та напрямів розв'язання проблеми, обґрунтування необхідності досліджень для підприємств, організацій та установ.

Мета та завдання роботи повинні бути чітко сформульованими та відображати тематику дослідження.

Об'єкт дослідження роботи – це процес або явище, що створює проблемну ситуацію і обрані для вивчення.

Предметом дослідження кваліфікаційної роботи є соціально-економічні закономірності функціонування та розвитку об'єкта, різноманітні його якості, властивості, тощо. Предмет дослідження міститься в межах об'єкта.

Об'єкт і предмет як категорії наукового процесу співвідносяться між собою як загальне і часткове.

Методи досліджень – спосіб набуття достовірних наукових знань, умінь та практичних навичок у різних сферах діяльності.

Практична значущість повинна містити результати самостійно проведених досліджень, що можуть бути впроваджені в діяльність підприємств, установ, організацій.

Основна частина випускної кваліфікаційної роботи складається з розділів (теоретико-методологічний, дослідницько-аналітичний, проектно-рекомендаційний) і підрозділів, які мають бути взаємопов'язані, а матеріал – викладеним послідовно і логічно із критичним аналізом теоретичних положень, статистичних даних, інформації різноманітного характеру. У кінці кожного розділу формулюються висновки зі стислим викладенням наведених у ньому результатів наукових і прикладних досліджень.

У *висновках* випускної кваліфікаційної роботи підбиваються підсумки проведеного дослідження, наводяться одержані практичні результати, рекомендації щодо їх практичного використання.

Формулювання висновків повинно базуватися на матеріалах основної частини роботи відповідно до поставлених завдань. Для формулювання висновків та ґрунтовних пропозицій рекомендується апробація основних положень дослідження на наукових заходах.

Обсяг висновків, як правило, не повинен перевищувати 2-3 сторінок.

До *списку використаних джерел* слід включати джерела, на які у тексті є посилання, а також ті, які використано при викладі конкретних наукових положень. Список складається із законодавчих актів, нормативних

матеріалів, вітчизняної та зарубіжної наукової, спеціальної літератури, фахових видань, інформаційних ресурсів Інтернету.

У *додатках* наводяться допоміжні матеріали: копії документів, витяги із законодавчо-нормативних документів, звіти, інструкції / положення / правила, результати соціологічних та маркетингових досліджень, громіздкі таблиці, рисунки тощо.

Рекомендований обсяг випускної кваліфікаційної роботи – 50-60 сторінок. До цього обсягу не включають список використаних джерел та додатки. Допускається відхилення в межах $\pm 10\%$.

В *анотації*, обсяг якої складає до 800 знаків, зазначаються прізвище та ініціали випускника, назва кваліфікаційної роботи, основний зміст та результати дослідження. Ключові слова (слова специфічної термінології за темою, які найчастіше зустрічаються у роботі) наводяться у називному відмінку. Кількість ключових слів – 5-7. Анотація подається українською мовою і розміщується на окремому аркуші разом з ключовими словами. Анотація розміщується безпосередньо перед змістом кваліфікаційної роботи, номер на ній не проставляється. Приклад оформлення анотації наведено в Додатку Д.

3. ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ ВИПУСКНОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Вимоги до оформлення основного тексту та використаних джерел. Оформлення випускної кваліфікаційної роботи має відповідати загальним вимогам до наукових робіт згідно з державним стандартом ДСТУ 3008-95 «Документація. Звіти у сфері науки та техніки. Структура і правила оформлення».

Текст випускної кваліфікаційної роботи набирають на комп'ютері через 1,5 міжрядкові інтервали (29-30 рядків на сторінці), друкують за допомогою принтера на одному боці аркуша білого паперу формату А4 (210x297 мм); шрифт текстового редактора – Word Times New Roman, розмір 14 мм. Поля: зліва – 30 мм, справа – не менше 10-15 мм, зверху і знизу – 20 мм. Шрифт друку повинен бути чітким, щільність тексту – однаковою.

Кожну структурну частину роботи починають з нової сторінки. Заголовки структурних частин роботи «ЗМІСТ», «ВСТУП», «РОЗДІЛ», «ВИСНОВКИ», «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ», «ДОДАТКИ» друкують великими літерами симетрично до тексту по центру сторінки (без крапки).

Зміст має відповідати плану роботи. На сторінці зі змістом навпроти кожної складової випускної кваліфікаційної роботи проставляються номери сторінок, які вказують на початок викладення матеріалу.

Якщо у роботі наводяться маловідомі скорочення, нові символи, позначення, то їх перелік надається перед вступом і вноситься до змісту як

«Перелік умовних позначень». Перелік умовних позначень надається у вигляді окремого списку. Перелік слід друкувати у дві колонки, у лівій за абеткою наводять скорочення, у правій - детальне розшифрування.

Нумерація. Нумерацію сторінок, розділів, підрозділів, додатків, рисунків, таблиць подають арабськими цифрами без знака №.

Нумерація сторінок випускної кваліфікаційної роботи має бути наскрізною (включаючи ілюстрації) і проставлятися у правому верхньому куті аркуша без крапки.

Першою сторінкою є титульний аркуш, який входить до загальної нумерації сторінок. На титульному аркуші, аркушах завдання та аркуші змісту номер сторінки не ставиться.

Нумерації не підлягають: заява, завдання, відгук наукового керівника, зовнішня рецензія, анотація.

Нумерація сторінок проставляється, починаючи з другої сторінки «Вступу» (це як правило 5 сторінка).

На титульному аркуші зазначають повну назву вищого навчального закладу, міністерства/ відомства, випускової кафедри; тему роботи; дані про здобувача вищої освіти, наукового керівника та консультанта, місто та рік подання випускної кваліфікаційної роботи до захисту. Скорочення у назвах міністерства/відомства, вищого навчального закладу та теми випускної кваліфікаційної роботи не допускаються.

Текст основної частини випускної кваліфікаційної роботи поділяють на розділи та підрозділи. Кожний розділ починають з нової сторінки.

Складові випускної кваліфікаційної роботи «ЗМІСТ», «ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ», «ВСТУП» не нумерують.

Номер розділу ставлять після слова «РОЗДІЛ», без крапки, а потім з нового рядка друкують заголовок розділу великими літерами.

Підрозділи нумерують у межах кожного розділу. Номер підрозділу складається з номера розділу і порядкового номера підрозділу, між якими ставлять крапку.

Зразок:

РОЗДІЛ 1	
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ	
АГРОПРОМИСЛОВИМ КОМПЛЕКСОМ	
1.1. Агропромисловий комплекс: сутність та основні етапи становлення	
У сучасних умовах ринкової економіки ...	

Наприкінці номера підрозділу ставиться крапка. Наприклад: «2.3.» (третій підрозділ другого розділу), за якою у тому ж рядку зазначають заголовок підрозділу. Заголовки підрозділів друкують маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу. Наприкінці заголовка крапки не ставлять.

Оформлення посилань на інформаційні джерела. Під час роботи з різними джерелами науковий етикет вимагає точно відтворювати цитований текст, оскільки найменше скорочення може спотворити зміст, викладений автором. Посилання в тексті на джерела наводять у квадратних дужках із зазначенням джерела та сторінки. Перша цифра у квадратних дужках відповідає номеру джерела у списку використаних джерел, друга – номеру сторінки (наприклад, [32, с. 85]).

Наприкінці випускної кваліфікаційної роботи наводиться *список використаних джерел*. До цього списку включаються публікації вітчизняних і зарубіжних авторів, на які є посилання в роботі. Всі джерела вказуються мовою видання. Приклади оформлення списку літератури згідно ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання» з урахуванням правок (код УКНД 01.140.40) рекомендовано переглянути за посиланням file:///C:/Users/User/Downloads/Pryklady_DSTU_8302_2015.pdf.

Оформлення допоміжних матеріалів. Допоміжними матеріалами є: ілюстрації (схеми, діаграми, графіки, креслення тощо), формули, таблиці, додатки.

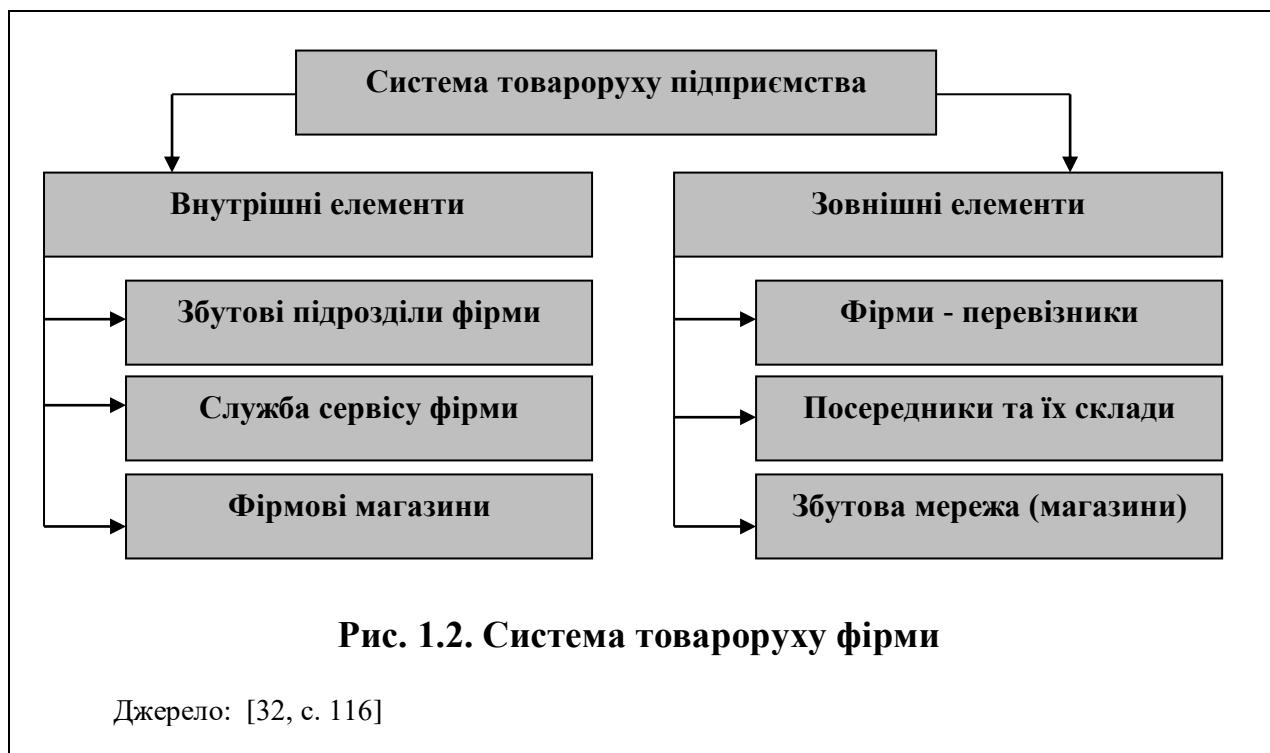
Ілюстрації позначають словом «Рис.» і нумерують послідовно в межах розділу, за винятком ілюстрацій, поданих у додатках. Номер ілюстрації складається з номера розділу та порядкового номера ілюстрації через крапку. Наприклад, Рис. 1.2. – другий рисунок першого розділу. Номер, назва ілюстрації та пояснювальні підписи розміщують послідовно під ілюстрацією, відокремлених крапкою.

Ілюстрації слід наводити безпосередньо після тексту, де вони згадані вперше, або на наступній сторінці. Ілюстрації, розміщені на окремих сторінках роботи, включають до загальної нумерації сторінок. Ілюстрацію, розміри якої більше формату А4, рекомендується розміщувати у додатках.

Цифровий матеріал, як правило, оформлюють у вигляді таблиць. Таблицю слід розташовувати безпосередньо після тексту, у якому вона згадується вперше, або на наступній сторінці. На всі таблиці мають бути посилання в тексті. При цьому по тексту слово «таблиця» пишуть скорочено, наприклад «... у табл. 2.1». У повторних посиланнях на таблиці та ілюстрації скорочено пишуть слово «дивись», наприклад «див. табл. 3.2».

Зразок:

Система товароруху фірми складається з внутрішніх та зовнішніх елементів (рис. 1.2).
--

Таблиці нумерують арабськими цифрами наскрізною нумерацією в межах розділу, за винятком таблиць, що наводяться у додатках.

Зразок:

Проведений порівняльний аналіз дає змогу навести достатньо широкий спектр відмінностей понять управління і менеджмент (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Порівняльний аналіз аспектів управління і менеджменту

Аспект порівняння	Управління	Менеджмент
Суб'єкт	Персонал управління	Керівник
Об'єкт	Складові організації	Підлеглий
Орієнтація	Актуальна	Перспективна
Пріоритет	Завдання	Стратегія
Домінанта	Рішення	Мета
Ресурси	Комплексні	Соціально-економічні
Основа	Універсальна	Професійна

Джерело: [20, с. 18]

Номер таблиці складається з номера розділу і порядкового номера таблиці, відокремлених крапкою, наприклад, таблиця 2.1 – перша таблиця другого розділу.

Назву таблиці друкують жирним шрифтом малими літерами (крім першої великої) і розміщують над таблицею. Назва має бути стислою і відбивати зміст таблиці.

Формули нумерують у межах розділу. Номер формули складається з номера розділу та порядкового номера формули в розділі, відокремлених крапкою. Номер формули зазначають на рівні формули у круглих дужках у крайньому правовому положенні, наприклад: (2.1) (перша формула другого розділу). Посилання на формули надають порядковим номером формули в дужках, наприклад: «... у формулі (2.1)».

Пояснення значень символів і числових коефіцієнтів формули наводять під нею в тій послідовності, в якій вони подані у формулі. Значення кожного символу і числового коефіцієнта записують з нового рядка. Перший рядок пояснення починають зі слова «де» без двокрапки. Кожна формула відокремлюється від тексту одним вільним рядком.

Зразок:

83

Економічну ефективність виробництва визначаємо як співвідношення «результати – витрати» за формулою (3.4):

$$E_B = \frac{P}{B}, \quad (3.4)$$

де P – результати (сукупний продукт);

B – витрати виробництва.

Додатки оформлюються як продовження випускної кваліфікаційної роботи на наступних її сторінках, розміщуючи їх у порядку появи посилань у тексті. Кожний додаток друкується з нової сторінки.

З правого боку рядка малими літерами з першої великої друкується слово «Додаток » (але без знака №) і велика літера, що позначає додаток. Наприклад: «Додаток Б». Додатки позначаються великими літерами української абетки, за винятком Г, Є, І, Ї, И, О, Ч, Ї. Додаток повинен мати заголовок, надрукований угорі малими літерами з першої великої симетрично відносно тексту сторінки.

Текст кожного додатка, може бути поділений на розділи й підрозділи, які нумерують у межах кожного додатка. Якщо зміст додатка не вміщується на одну сторінку, то на наступній сторінці у верхньому правому куті зазначається «Продовження додатку...».

4. ПОРЯДОК ЗАХИСТУ ВИПУСКНОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

4.1. Рецензування та допуск до захисту випускної кваліфікаційної роботи

Державна атестація бакалавра передбачає захист випускної кваліфікаційної роботи, яка є підсумком навчання за спеціальністю.

До захисту випускної кваліфікаційної роботи допускаються здобувачі вищої освіти, які успішно та повною мірою виконали навчальний план.

Випускна кваліфікаційна робота подається керівникові для перевірки у строки, визначені у завданні на виконання випускної бакалаврської роботи.

Керівник надає відгук на випускну кваліфікаційну роботу, в якому визначаються: актуальність дослідження; ефективність використаної методології; рівень застосування здобутих у процесі навчання теоретичних знань та підготовки до виконання наукових досліджень; вміння самостійно вирішувати наукові та практичні задачі; вміння логічно, послідовно, аргументовано викладати матеріал і робити висновки; перспективність запропонованих рекомендацій та висновків; недоліки роботи (за наявності).

Приклад оформлення відгуку наукового керівника випускної кваліфікаційної роботи наведено в Додатку 3.

Випускна кваліфікаційна робота обов'язково повинна мати рецензію зовнішнього рецензента (Додаток К).

Зовнішня рецензія надається провідним фахівцем, фахівцем-практиком, керівником підприємства, установи, організації, що здійснюють діяльність у відповідній сфері (згідно з темою випускної кваліфікаційної роботи).

Під час рецензування випускної кваліфікаційної роботи рекомендується визначати:

- практичність постановки і розроблення задачі;
- використання наукових методів дослідження;
- обґрунтованість висновків і пропозицій;
- участь здобувача у проведених дослідженнях, теоретичній та аналітичній обробці отриманих результатів, формулюванні наукового положення / ідеї / методики;
- вміння здобувача чітко, грамотно й аргументовано викладати матеріал, правильно оформлювати його;
- недоліки щодо змістової частини роботи, оформлення.

Рецензія надається письмово і повинна містити загальний висновок щодо рекомендацій до захисту (рекомендовано або не рекомендовано) у державній екзаменаційній комісії та рекомендовану оцінку. Рецензент підписує рецензію особисто, а його підпис засвідчується печаткою відповідної установи.

Попередній захист випускної кваліфікаційної роботи здобувач проходить на випусковій кафедрі. Здобувачі, роботи яких на попередньому захисті були оцінені позитивно та надана відповідна довідка доброчесності з додержанням всіх вимог, допускаються до захисту на засіданні ЕК.

Здобувач вищої освіти надає випускну кваліфікаційну роботу секретарю ЕК для проведення **нормоконтролю** не пізніше, ніж **за 15 робочих днів до захисту**.

Державній екзаменаційній комісії обов'язково подаються матеріали, що характеризують практичну цінність виконаної роботи.

Подана до захисту випускна кваліфікаційна робота повинна мати на титульній сторінці підписи здобувача вищої освіти, наукового керівника, завідувача випускової кафедри.

До захисту **не допускаються** здобувачі, які не виконали навчальний план і на момент подання випускної роботи на захист, мають академічну заборгованість або подали випускну роботу не в строки згідно графіку. Також не допускаються робота, яка за змістом та оформленням не відповідає кваліфікаційним вимогам і не має довідки доброчесності.

4.2. Організація захисту випускної кваліфікаційної роботи на засіданні екзаменаційної комісії

Захист випускної кваліфікаційної роботи відбувається прилюдно на засіданні екзаменаційної комісії, склад якої затверджується у встановленому порядку.

Захист відбувається за участю не менше половини складу екзаменаційної комісії при обов'язковій присутності голови комісії та наукового керівника роботи.

Здобувач готує для виступу доповідь та ілюстративний матеріал до неї.

У доповіді здобувач повинен розкрити такі аспекти роботи:

- актуальність, мету, об'єкт, предмет і задачі дослідження;
- наукові положення, що виносяться на захист;
- практичну цінність одержаних результатів;
- зміст запропонованих заходів з обґрунтуванням їхньої ефективності.

Ілюстративний матеріал (креслення, таблиці, графіки, діаграми, рисунки, блок-схеми алгоритмів, формули) повинен повністю відображати положення, які виносяться на захист, та розкривати тему і результати дослідження.

Ілюстративний матеріал може подаватися на аркушах паперу стандартного формату А4 та оформлюватися за допомогою комп'ютерної графіки. У разі подання матеріалів на аркушах формату А4 їхня кількість становить 5...7. Вони супроводжуються титульним аркушем (Додаток Л) та брошуруються з розрахунку по одному комплекту кожному члену ЕК.

Під час прилюдного захисту здобувач доповідає і демонструє основні положення результатів дослідження, відповідає на запитання членів екзаменаційної комісії та інших присутніх на захисті фахівців.

Процедура захисту складається з:

а) короткої (до 10 хв.) доповіді автора, в якій стисло викладаються мета, зміст проведеного дослідження та питання, що виносяться на захист, конкретні висновки і пропозиції, викладені у роботі, даються відповіді на зауваження наукового керівника, рецензента. Основні положення

кваліфікаційної роботи повинні представлені наглядно з використанням ПК, редактора презентації та мультимедійного проектора або проілюстровані за допомогою плакатів, комплектів роздаткових ілюстративних матеріалів для кожного члена ЕК;

б) обговорення роботи, під час якого здобувач дає відповіді на запитання членів ЕК.

Особам, які повністю виконали індивідуальний план за програмою бакалаврської підготовки, за результатами захисту випускної кваліфікаційної роботи виставляється оцінка за системою ECTS і присвоюється освітньо-кваліфікаційний рівень бакалавр.

Секретар ЕК веде протоколи захисту, записує в них оцінки. Протоколи підписуються Головою та членами ЕК і зберігаються в архіві ЦНТУ. Після захисту випускної кваліфікаційної роботи в той же день здаються здобувачем особисто до архіву університету згідно інструкції архіву.

Матеріали кваліфікаційної роботи, що містять особливо цінні рішення та пропозиції, можуть бути рекомендовані ЕК для підготовки доповідей на науково-практичних конференціях та впровадження в господарську практику суб'єктів господарювання.

ЕК приймає рішення щодо рекомендації випускників до вступу в магістратуру.

Здобувачі вищої освіти, які не захистили випускної кваліфікаційної роботи, не мають права на отримання диплома бакалавра.

4.3. Критерії оцінювання випускної кваліфікаційної роботи

Автор випускної кваліфікаційної роботи має продемонструвати вміння: логічно та аргументовано викладати матеріал; коректно використовувати статистичні, математичні та інші методи; проводити власні дослідження; володіння навичками узагальнення; формулювання висновків; працювати з інформаційними джерелами; ініціювати та обґрунтовувати інноваційні підходи та напрями вирішення задачі, що досліджується.

Критеріями оцінювання випускної кваліфікаційної роботи є:

- чіткість, повнота та послідовність розкриття кожного питання плану і теми роботи в цілому;
- науковість стилю викладання;
- відсутність орфографічних і синтаксичних помилок;
- правильне оформлення роботи відповідно до стандартів.

Випускна бакалаврська робота, в якій розкрито тему, прореферовано необхідні літературні джерела, проаналізовано відповідні інформаційні та статистичні бази даних, проведено дослідження, сформульовано висновки без необхідного їх обґрунтування допускається до захисту, але не може бути оцінена вище ніж «задовільно» 60-73.

Робота, в якій зроблено власне оцінювання використаних літературних джерел, самостійно проаналізовано підібраний матеріал, звітні дані

підприємства / організації, на базі якого досліджувалася тема, проведено комплексні дослідження, зроблено висновки та сформульовано пропозиції, але вони не є достатньо аргументованими, може бути оцінена на «добре» 74-89 балів.

Робота, в якій зроблено власне оцінювання різних літературних джерел, використано сучасні методи дослідження, побудовано формалізовану модель проблеми, проведено комплексні наукові дослідження, розрахунки і на їх основі – аргументовано висновки та обгрунтовано пропозиції, може бути оцінена на «відмінно» 90-100.

Результати захисту випускних кваліфікаційних робіт оцінюються з використанням Європейської кредитно-трансферної системи (ЄКТС) (за шкалою «А», «В», «С», «D», «Е», «FX», «F»); національної системи («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»); власної системи ЗВО (наприклад, за 100-баловою шкалою); комплексної системи оцінювання.

Критерії оцінювання випускної кваліфікаційної роботи наведено в табл. 2.

Таблиця 2

Критерії оцінювання випускної кваліфікаційної роботи

Кількість балів	Оцінка за шкалою	
	національною	ECTS
1	2	3
90-100	5 (відмінно)	A
82-89	4 (добре)	B
74-81	4 (добре)	C
64-73	3 (задовільно)	D
60-63	3 (задовільно)	E
35-59	2 (незадовільно)	FX
1-34	2 (незадовільно)	F

За результатами публічного захисту випускної кваліфікаційної роботи на закритому засіданні ЕК більшістю голосів приймає рішення щодо оцінки захисту і роботи (враховуючи відгук керівника, зовнішнього рецензента, зміст доповіді, відповіді на запитання, пропозицій роботи з підприємства).

5. РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО НАПИСАННЯ РОЗДІЛІВ ВИПУСКНОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

5.1. Теоретико-методичний розділ

У першому теоретико-методичному розділі основної частини розглядаються теоретичні та методичні аспекти досліджуваної проблеми,

аналітичний огляд літературних джерел з предмета наукового дослідження, критично аналізуються різні погляди, здійснюється їх наукова класифікація, основні фактори впливу на стан і розвиток досліджуваного об'єкта тощо.

Теоретичне обґрунтування, суть, значення, класифікаційні характеристики, історія та тенденції розвитку предмета дослідження, методологічні підходи повинні мати елементи полемічності, розкривати власну позицію щодо предмета дослідження, що створює передумови для проведення у наступному розділі власних наукових досліджень.

Для констатації та обґрунтування загальнотеоретичних висновків та тенденцій доцільно використовувати дані, опубліковані у відповідних енциклопедіях, монографіях, довідниках, зарубіжних джерелах, виданнях, у т.ч. з наукометричної бази Scopus та WoS.

Стан розробки обраної теми подається здобувачем через огляд літературних джерел (не менше 20). Він повинен дати загальне уявлення про стан питання і показати розуміння здобувачем наукової задачі та шляхів її розв'язання. У результаті аналізу здобувач повинен дійти висновку, що обрана тема або ще не розкрита, або розкрита лише частково, або не в тому аспекті, якого вимагає практика господарювання конкретного підприємства, і тому потребує подальшої розробки. Крім того, огляд літературних джерел за темою повинен показати ґрунтовне ознайомлення зі спеціальною літературою, вміння критично розглядати різні наукові погляди, виділяти істотне, правильно оцінювати зроблене іншими дослідниками. Матеріали такого огляду потрібно систематизувати в певному логічному зв'язку, а не в хронологічному порядку їх публікацій.

Оскільки випускана робота здобувача досліджує вузьку тему, то огляд наукових джерел потрібно робити тільки з питань обраної теми. У тексті випускної роботи слід користуватись таким планом огляду літератури:

- 1) загальна характеристика галузі досліджень, значення останньої в науці і промисловості, актуальність завдань, які стоять перед даною галуззю;
- 2) класифікація основних напрямів досліджень у даній галузі; визначення напрямів, практично використовуваних, і таких, які перебувають у стадії розробки, відображення різних точок зору на розв'язання проблеми;
- 3) детальний виклад результатів досліджень за кожним розділом класифікації; критичний аналіз цих матеріалів з пропозиціями і зауваженнями;
- 4) у кінці кожного розділу – висновки, підсумки досліджень і перелік основних невирішених проблем;
- 5) на завершення огляду – формулювання основних напрямів досліджень, їх актуальність і кінцева мета; завдання наступних розділів бакалаврської роботи із зазначенням запропонованої методики теоретичних та експериментальних робіт.

У теоретико-методичному розділі необхідно відобразити такі аспекти:

- загальну характеристику об'єкта дослідження;

- теоретичне обґрунтування і вибір методів дослідження відповідно до поставленої мети;
- методику кількісної та якісної оцінки факторів, що впливають на формування досліджуваних показників та їхню класифікацію.

Висновки з теоретико-методичного розділу мають:

- відобразити специфіку обраного об'єкта дослідження;
- висвітлити ступінь новизни обраного теоретичного підходу до розв'язання конкретної наукової задачі в випускній роботі здобувача.

5.2. Дослідницько-аналітичний розділ

У другому дослідницько-аналітичному розділі здобувач, використовуючи фактичний матеріал і зібрану інформацію, аналізує та розкриває зміст питань на прикладі конкретних підприємств, установ, організацій.

Дослідження проблеми має здійснюватися на основі накопиченого і систематизованого матеріалу, групування та обробки даних, що дозволяє проводити кваліфікований аналіз, обґрунтовувати пропозиції у наступному розділі. Текст випускної кваліфікаційної роботи слід підкріпити реальними документами підприємств (установ, організацій), що наводяться у додатках.

У другому розділі потрібно дати загальну характеристику об'єкта дослідження, висвітлити історію та перспективи його розвитку. На основі аналізу емпіричних або звітних даних, документів оперативного обліку й контролю, особистих вражень та узагальнень треба зробити необхідні розрахунки з обраної теми, виявити досягнуті успіхи й недоліки, що підтверджують виявлені у попередньому розділі протиріччя, визначити їх причини.

Аналітичний розділ має бути виконаний з елементами інформаційних технологій для теоретичного обґрунтування оптимальних напрямів соціально-економічного розвитку, що найбільшою мірою відповідають поєднанню адміністративних, інноваційних, економічних і екологічних цілей господарювання підприємств.

Метою даного розділу є обґрунтування моделі проведення дослідження (економічної або економіко-математичної), розробка алгоритму розв'язання задачі, розробка методики проведення дослідження.

Модель є найважливішим інструментом вивчення об'єкта дослідження. Вона повинна складатися так, щоб відобразити характеристики об'єкта (властивості, взаємозв'язки, структурні й функціональні параметри тощо), суттєві відносно поставленої мети дослідження.

Зміст процесу моделювання включає такі етапи: складання моделі на основі попереднього вивчення об'єкта і виділення його суттєвих характеристик, експериментальний і (або) теоретичний аналіз моделі, зіставлення результатів з даними про об'єкт, коригування моделі тощо.

При побудові моделі слід враховувати такі моменти:

- досліджувані фактори – їхня кількість і перелік визначаються метою досліджень і зумовлюють вигляд та складність моделі;
- просторові аспекти – якщо досліджуваний об'єкт зосереджений більше, ніж в одній точці, то в моделі слід враховувати відповідні розподільні процеси (транспортування, складування тощо);
- часові аспекти – моделювання системи в динаміці, щоб отримати залежності зміни координат досліджуваної системи в часі або ж розглядати статичне функціонування системи в певний момент часу, а потім повторити розрахунки на створеній моделі через певні інтервали часу.

Таким чином в аналітичному розділі виконуються три етапи моделювання будь-якої економічної системи:

- постановка економічної задачі дослідження;
- складання моделі (економічної або економіко-математичної);
- технічна реалізація створеної моделі.

При виконанні цього розділу необхідно застосовувати кількісні методи аналізу (статистичні, економетричні, економіко-математичні тощо), вибір яких визначається завданнями, що вирішуються.

До найбільш поширених **методів економічного аналізу** належать: метод порівняння, метод групування, балансовий метод, метод використання абсолютних, відносних та середніх величин, методи елімінування (прийом ланцюгових підстановок, метод абсолютних різниць, метод відносних різниць, метод відсоткових різниць), графічний метод, табличний метод, економіко-математичні методи (кореляційно-регресійний аналіз, метод згладжування динамічних рядів, лінійне програмування, трендові моделі).

Порівняння економічних показників здійснюється з метою визначення відхилень і встановлення причин, які зумовили ці відхилення. З цією метою фактичні дані порівнюються з плановим завданням, нормативами, даними попередніх періодів, середньогалузевими показниками, внутрішніми і зовнішніми стандартами, показниками передових підприємств.

Групування дозволяють вивчати ті чи інші економічні явища в їх взаємозв'язку і взаємозалежності, виявити вплив найбільш суттєвих факторів на рівень результативного показника, розкрити закономірності і тенденції, які притаманні досліджуваним явищам і процесам. Групування передбачають певну класифікацію явищ і процесів, а також причин і факторів, що їх обумовлюють.

Балансовий прийом використовується для відображення двох груп взаємозв'язаних і урівноважених економічних показників. Він використовується для аналізу використання робочого часу, аналізу сировинних і матеріальних ресурсів, оцінки забезпеченості підприємства основними фондами, особливо їх активної частини.

Абсолютні і відносні величини займають значне місце в економічному аналізі для оцінки результатів і динаміки господарських процесів і явищ.

Абсолютні величини відображають кількісні сторони економічних явищ і процесів. Це іменовані числа, вони завжди мають одиниці виміру.

Відносні величини – це показники, які відображають кількісні співвідношення між явищами і процесами. Відносну величину отримують як частку від ділення двох абсолютно різнойменних або однойменних величин, взятих за різний період.

Середні величини – використовуються для узагальнення кількісних характеристик якісно однорідних явищ і процесів (наприклад, середня ціна, середня заробітна плата тощо). За допомогою середніх можна здійснити порівняльний аналіз кількох сукупностей, дати характеристику закономірності розвитку соціально-економічних явищ і процесів.

Динамічні ряди – це послідовність упорядкованих показників, які характеризують зміну явищ і процесів в часі. Аналіз динамічних рядів дозволяє за допомогою системи показників виявити і оцінити тенденції і закономірності зміни явищ і процесів. За допомогою динамічних рядів досліджується інтенсивність змін показників, що аналізуються.

Суть **елімінування** полягає у тому, що якщо оцінюється вплив певного фактора на зміну результативного показника, решта факторів, що утворюють разом з досліджуваним факторну систему, залишаються незмінними.

Суть **способу ланцюгових підстановок** полягає в послідовній, почерговій заміні у факторній функціональній моделі, яка описує базисний рівень досліджуваного показника, базисних параметрів на звітні; в обчисленні умовних результативних показників та їх порівняння для визначення впливу кожного окремого фактора.

Частковим випадком ланцюгових підстановок є **спосіб абсолютних різниць**. Цей спосіб особливо зручний, коли факторна система являє собою залежність результативного показника від добутку показників (факторів).

Використання способу **відносних різниць** передбачає завчасне визначення темпу приросту окремих факторів.

Прийоми **графічного і табличного** відображення даних – надають можливість подати результати дослідження у наочному зображенні і зручному вигляді для читання і аналізу.

Кореляцією називається неповний зв'язок між досліджуваними явищами. Це така залежність, коли будь-якому значенню однієї змінної величини може відповідати декілька різноманітних значень іншої змінної.

Використання методу **кореляції і регресії** дозволяє вирішити такі основні завдання:

- 1) встановити характер і тісноту зв'язку між досліджуваними явищами;
- 2) визначити і кількісно виміряти ступінь впливу окремих факторів і їх комплексу на рівень досліджуваного явища;
- 3) на підставі фактичних даних моделі залежності економічних показників від різних факторів розраховувати кількісні зміни аналізованого явища при прогнозуванні показників і давати об'єктивну оцінку діяльності підприємств.

Існує два типи залежності явищ: функціональний і кореляційний. При функціональному зв'язку зміна однієї ознаки чи показника на певну величину

викликає за собою зміни другої ознаки чи показника на чітко визначену величину. При кореляційній залежності будь-якому значенню однієї змінної величини може відповідати декілька чи навіть безліч різноманітних, тобто варіюючих значень іншої змінної величини.

Лінійне програмування – широко поширений метод оптимізації використання обмежених ресурсів (напр., симплексний та транспортний методи). Методи лінійного програмування можуть застосовуватись, якщо поставлена тільки одна ціль: максимізувати (наприклад, прибуток) чи мінімізувати (наприклад, витрати).

Для вирішення задачі методом лінійного програмування необхідно, щоб описана в ній ситуація відповідала п'яти основним умовам:

1. Вона повинна бути пов'язана з обмеженими ресурсами (тобто обмежена кількість робітників, устаткування, фінансів, матеріалів і т.д).

2. Необхідно сформулювати точну ціль (максимізація прибутку чи мінімізація витрат).

3. Задача повинна характеризуватися лінійністю (наприклад, якщо на виготовлення деталі потрібно три години, то на виготовлення двох буде затрачено шість годин, на випуск трьох – дев'ять і тощо).

4. Задача повинна характеризуватися однорідністю (вироби, виконані на верстаті, ідентичні; весь час, протягом якого робітник виконує ту чи іншу операцію, використовується ним з однаковою продуктивністю і тощо).

5. Ділимість: метод лінійного програмування будується на припущенні, що результати і ресурси можна поділити на долі.

Важливою складовою динамічних процесів є тенденція середньої, тобто основний напрям розвитку. В аналізі динамічних рядів тенденцію представляють у вигляді плавної траєкторії та описують певною функцією, яку називають **трендом**. На основі такої функції здійснюється вирівнювання динамічного ряду і прогнозування подальшого розвитку процесу.

Процедура вирівнювання динамічних рядів включає два етапи: обґрунтування (вибір) типу функції, яка б адекватно описувала характер динаміки, та оцінювання параметрів функції. На практиці переважно використовують функції, параметри яких мають конкретну інтерпретацію залежно від характеру динаміки.

Для аналізу основних факторів, які впливають на об'єкт дослідження, перевірки встановлених раніше зв'язків можуть бути застосовані такі методи, як: 1) **факторний аналіз**, який дає змогу виявити приховані (латентні) ознаки, а також причини їхнього виникнення і внутрішні закономірності; 2) **дисперсійний аналіз**, який дає можливість аналізувати вплив факторів (ознак) на досліджувану (залежну) змінну. Суть дисперсійного аналізу полягає у розкладанні (дисперсії) вимірюваної ознаки на незалежні складові, кожна з яких характеризує вплив того чи іншого фактора їхньої взаємодії.

Одним із методів багатомірного аналізу, що успішно застосовується для групування (кластеризації) сукупності, елементи якої характеризуються багатьма ознаками, є **кластерний аналіз**.

У багатьох випадках доцільним є застосування інструментарію стратегічної діагностики (напр., SWOT, PEST та BCG аналізу) з подальшою розробкою стратегічної карти діяльності підприємства.

Так, **SWOT-аналіз** представляє собою узагальнену оцінку для розуміння та управління зовнішнім середовищем, в якому функціонує підприємство. Ця модель матричного підходу допомагає виділити ключові перешкоди, що постають перед підприємством, в процесі ретельного дослідження чотирьох окремих елементів SWOT: недоліків, переваг, можливостей та загроз. На основі таких досліджень формулюється стратегія, в якій особливий акцент робиться на подоланні існуючих проблем.

PEST-аналіз – це інструмент, призначений для виявлення політичних, економічних, соціальних і технологічних аспектів економічного простору, що можуть вплинути на стратегію розвитку підприємства.

Матриця BCG характеризує поєднання кривої досвіду та теорії життєвого циклу товару. Виходячи з позицій у матриці відображається конкурентне становище окремого виду продукції та безпосередньо стан динаміки ринку обраного продукту підприємства. Ринкова привабливість визначається на основі рівня зростання відповідної сфери, водночас як становище конкретного виду продукції визначається відносно найбільшого конкурента на ринку. Кожен квадрант в матриці передбачає узагальнені стратегії для досягнення максимальної ефективності за умов обмеженості ресурсів.

SPACE-аналіз – це аналіз впливу факторів зовнішнього середовища на діяльність економічного суб'єкта.

ABC-аналіз – аналіз клієнтів, дебіторів, конкурентів на основі їх диференціації за ступенем важливості.

PIMS-аналіз – аналіз впливу ринкової стратегії на прибуток.

Одним із головних завдань управління в конкурентному ринковому середовищі є виявлення загрози банкрутства і розробка контр-заходів, спрямованих на подолання на підприємстві негативних тенденцій. Для **прогнозування банкрутства** у випускній роботі за необхідності може бути використана одна чи декілька моделей, розроблених західними спеціалістами, зокрема: модель Альтмана, модель Ліса, модель Теффлера, коефіцієнт Бівера, модель Спрінгейта, модель Конана і Гольдера.

Перспективним видом економічного аналізу є **функціонально-вартісний аналіз (ФВА)**. Суть цього аналізу полягає у зіставленні функцій окремих об'єктів з затратами на їх реалізацію на етапах проектування, виробництва і експлуатації з метою мінімізації останніх. Тому основне призначення ФВА полягає у виявленні і мобілізації резервів економії

матеріальних, трудових і фінансових ресурсів в процесі виробництва продукції.

5.3. Проектно-рекомендаційний розділ

Третій проектно-рекомендаційний розділ містить декілька взаємопов'язаних підрозділів, в яких надано конкретні науково обгрунтовані пропозиції, проекти інноваційного характеру щодо вдосконалення управління та підвищення ефективності діяльності підприємств, установ, організацій. У цьому розділі розкривають також зміст і результати власних наукових досліджень, подаються конкретні методики і моделі.

Розробка пропозицій має ґрунтуватися на виявлених недоліках організації роботи підприємства, наявних резервах її удосконалення, вивченні вітчизняного й закордонного досвіду провідних підприємств аналогічного та споріднених профілів діяльності.

У даному розділі результати проведеної роботи викладаються за такою структурою:

- загальна характеристика суті пропозиції (нововведення, що пропонується здійснити);
- обґрунтування доцільності застосування пропозиції (нововведення) та очікувані результати від її реалізації, в тому числі розрахунок економічного ефекту (за можливості);
- стан готовності підприємства до введення пропозиції (нововведення);
- план організаційно-економічних заходів, необхідних для впровадження такої пропозиції.

При розробці пропозицій доцільно використовувати економіко-математичні методи і моделі (оптимізаційні, теорії ігор, сітьового планування, управління запасами тощо), які дозволяють досягти поставленої в роботі мети.

У процесі проектування ставиться, звичайно, задача визначення найкращих, у деякому значенні, структури або значення параметрів об'єктів. Така задача називається **оптимізаційною**. Якщо оптимізація пов'язана з розрахунком оптимальних значень параметрів при заданій структурі об'єкта, то вона називається параметричною. Задача вибору оптимальної структури є структурною оптимізацією.

Для того щоб коректно поставити задачу оптимізації необхідно задати: допустиму множину значень, цільову функцію, критерій пошуку (max або min). Розрізняють задачі дискретного програмування (або комбінаторної оптимізації); задачі цілочислового програмування; задачі нелінійного програмування та задачі лінійного програмування.

У випускній кваліфікаційній роботі залежно від її тематики доцільно застосовувати оптимізаційні методи і моделі при розробленні пропозицій щодо оптимального розподілу фінансових ресурсів, оптимального

завантаження виробничих потужностей підприємства, оптимізації інвестиційної діяльності підприємства, оптимізації виробничої програми підприємства, вирішенні транспортної задачі та ін.

Теорія ігор – теорія математичних моделей прийняття оптимальних рішень в умовах конфлікту. Оскільки сторони, що беруть участь в більшості конфліктів, зацікавлені в тому, щоб приховати від супротивника власні наміри, прийняття рішень в умовах конфлікту, зазвичай, відбувається в умовах невизначеності. Навпаки, фактор невизначеності можна інтерпретувати як противника суб'єкта, який приймає рішення (тим самим прийняття рішень в умовах невизначеності можна розуміти як прийняття рішень в умовах конфлікту). Теорія ігор намагається математично зафіксувати поведінку в стратегічних ситуаціях, в яких успіх суб'єкта, що робить вибір, залежить від вибору інших учасників.

Сітьові графіки – це одна з форм графічного відображення змісту робіт і тривалості виконання стратегічних планів і довгострокових комплексів проектних, планових, організаційних та інших видів діяльності підприємства. Вони знаходять широке застосування при розробці перспективних планів та моделей створення складних виробничих систем та інших об'єктів довгострокового використання.

Сітьові плани робіт підприємств по створенню нової конкурентноздатної продукції містять не тільки загальну тривалість всього комплексу проектно-виробничої та фінансово-економічної діяльності, але й тривалість та послідовність здійснення окремих процесів чи етапів, а також потребу у необхідних економічних ресурсах. Сітьові графіки служать не тільки для планування різноманітних довгострокових робіт, але і їх координації між керівниками та виконавцями проектів, а також для визначення необхідних виробничих ресурсів та їх раціонального використання.

Метою рішень у справі **управління запасами** є зростання обсягу продажу (виробництва) і мінімізація загальних витрат, пов'язаних з формуванням та зберіганням цих запасів.

Формування запасів товарно-матеріальних цінностей і підтримка їх на встановленому рівні зумовлює два види витрат:

- 1) на утримання (складське зберігання) запасів;
- 2) на поповнення запасів (оформлення і виконання замовлення на поставку запасів замість витрачених або реалізованих).

Зниження витрат за цими статтями і становить мету управлінського аналізу запасів. При цьому аналізуються можливості зниження рівня запасів, оцінюється правильність ухвалення рішень про їх закупівлю, планується і контролюється рівень запасів через розрахунок економічно обґрунтованих партій постачання товарно-матеріальних цінностей.

При розробленні пропозицій до випускної роботи можливо застосувати методи і моделі управління запасами, основними з яких є:

- 1) побудова моделі економічно обґрунтованого розміру замовлення;

- 2) проведення об'ємно-вартісного аналізу;
- 3) проведення техніко-економічних розрахунків.

6. Вимоги доброчесності у випускній кваліфікаційній роботі

Для впровадження державної політики у сфері якості освіти, а також для створення позитивного та сприятливого середовища при реалізації освітнього процесу, діяльність Центральноукраїнського національного технічного університету (далі - ЦНТУ) спрямована на запобігання, перешкоджання та зупинення проявів академічної недоброчесності.

Кодекс Академічної доброчесності, разом з іншими регламентуючими документами ЦНТУ, забезпечує дотримання принципів академічної доброчесності та етики академічних взаємовідносин.

При формуванні змісту Кодексу враховано вимоги Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про авторське право і суміжні права», нормативно-правових актів Кабінету Міністрів України, чинних наказів і рекомендацій Міністерства освіти і науки України, іншої загальнодержавної нормативної бази. У тексті Кодексу використано інформацію з відкритих електронних ресурсів - сайтів (включаючи нормативну базу) вітчизняних і закордонних закладів вищої освіти, національних та міжнародних установ і асоціацій, освітня і наукова періодика, пропозиції спільноти університету.

Кодекс визначає правила і норми академічної доброчесності, етичної поведінки, професійного спілкування працівників та осіб, що навчаються у Центральноукраїнському національному технічному університеті. Детально ознайомитися з Кодексом можна на сайті ЦНТУ в розділі «Нормативні документи», «Загального характеру» або за посиланням: <http://www.kntu.kr.ua/?view=univer&id=4>

Положення про дотримання академічної доброчесності науково-педагогічними працівниками та здобувачами вищої освіти Центральноукраїнського національного технічного університету регламентує норми та правила професійного спілкування та поведінки між учасниками освітнього процесу в Університеті стосовно питань академічної доброчесності.

Положення є складовою нормативної бази системи забезпечення якості вищої освіти та освітньої діяльності ЦНТУ і застосовується в частині, що не суперечить чинному законодавству, загальнодержавній та внутрішньоуніверситетській нормативній базі.

Окрім того, задля попередження випадків академічного плагіату в ЦНТУ затверджено Положення про процедуру впровадження антиплагіатної системи у Центральноукраїнському національному університеті (<http://www.kntu.kr.ua/doc/PolojennyaAntiplagiat.pdf>).

Положенням визначено, що випускна бакалаврська робота перевіряється системою StrikePlagiarism.com, яка є рекомендованою Міністерством освіти і науки України.

Положенням встановлено порядок перевірки випускної бакалаврської роботи, яким передбачено, що остання має бути подана на перевірку системному оператору не пізніше ніж 10 календарних днів до захисту.

Положенням визначено, що випускні бакалаврські роботи, коефіцієнти унікальності яких є в наступних межах: $K1 < 50\%$ та $K2 < 20\%$ вважаються такими, що можуть бути рекомендованими до розгляду на засіданні кафедри.

Системний оператор випускової кафедри надає звіт про якість перевіреної випускної кваліфікаційної роботи здобувачів вищої освіти до Центру забезпечення якості вищої освіти Університету.

Випускні бакалаврські роботи, які не пройшли перевірку на плагіат та ті роботи, які не відповідають визначених в межах Положення вимогам не допускаються до захисту та підлягають доопрацюванню.

Список рекомендованих джерел до виконання випускної бакалаврської роботи

1. Андрейшина Н. Б., Гоцуленко В. В., Піддубна О. О. Моделювання економічної динаміки: навч.-метод. посіб. / Обл. комун. вищ. навч. закл. Ін-т підприємництва "Стратегія". Дніпропетровськ, 2010. 328 с.

2. Бейко І. В., Зінько П. М., Наконечний О. Г. Задачі, методи і алгоритми оптимізації: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Нац. техн. ун-т України "Київ. політехн. ін-т", Нац. ун-т вод. госп-ва та природокористування. Рівне: НУВГП, 2011. 623 с.

3. Бізнес-моделювання й управління потоками робіт і документообігом в економічних системах: монографія / Пономаренко В. С. та ін.; за заг. ред. В. С. Пономаренка. Харків: Вид. ХНЕУ, 2010. 270 с.

4. Васильєва Л. В., Гетьман І. А., Використання комп'ютерних технологій для розв'язання оптимізаційних задач в економіці: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Донбас. держ. машинобуд. акад. Краматорськ: ДДМА, 2011. 199 с.

5. Власюк О. С. Економіко-математичне моделювання процесів соціально-економічного розвитку України / Держ. навч.-наук. установа "Акад. фін. упр.". Київ: ДННУ "Акад. фін. упр.", 2011. 519 с.

6. Ганчук А. А., Соловйов В. М., Чабаненко Д. М. Методи прогнозування: навч. посіб. / Черкаси: Брама-Україна, 2012. 139 с.

7. Горіцина І. А., Коробова М. В., Ляшенко І. М. Моделювання економічних, екологічних і соціальних процесів: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ: ВПЦ "Київський університет", 2010. 319 с.

8. Дудко В. С. Краснова Т. Д. Лаговський В. В. Економіко-математичне моделювання: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.: [в 2 ч.] /

Держ. податк. адмін. України, Нац. ун-т Держ. податкової служби України. Ірпінь: Нац. ун-т ДПС України, 2010–2011. Математичні методи в економіці; Ч. 2: Оптимізаційні моделі. 2011. 337 с.

9. Економіко-математичне моделювання: навч. посіб. / Клебанова Т. С. та ін; Харк. нац. екон. ун-т. Харків: Інжек, 2010. 352 с.

10. Жученко А. І., Ладієва Л. Р., Дубік Р. М. Динамічна оптимізація з використанням MATLAB та SIMULINK: монографія / Нац. техн. ун-т України "Київ. політехн. ін-т". Київ: НТУУ "КПІ", 2010. 209 с.

11. Заєць С. В., Ганах Н. І., Остапенко Я. О., Прокопенко В. В. Курс теорії статистики для підготовки спеціалістів фінансово-економічного профілю: навч. посіб. / Держ. податк. адмін. України, Нац. ун-т держ. податк. служби України. Ірпінь: Нац. ун-т ДПС України, 2010. 374 с.

12. Іващенко Г. А., Куліков П. М. Економіко-математичне моделювання фінансового стану підприємства: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Харків. нац. екон. ун-т. Харків: Інжек, 2009. 152 с.

13. Інформаційна технологія прийняття рішень на основі прогнозування часових рядів з подвійною довгою пам'яттю: монографія / Кветний Р. Н. та ін.; за заг. ред. Р. Н. Кветного / Вінниц. нац. техн. ун-т. Вінниця: ВНТУ, 2012. 139 с.

14. Інформаційний вплив: теорія і практика прогнозування: колект. монографія / Нац. акад. пед. наук України, Ін-т соц. та політ. психології; за ред. П. Д. Фролова. Київ: Міленіум, 2011. 303 с.

15. Клепікова О. А., Соколовська З. М. Комп'ютерне моделювання складних економічних систем: монографія. Одеса: Астропринт, 2011. 508 с.

16. Клименко Вісс. Гр. Багатокритеріальна оптимізація на графах: монографія. Харків: Майдан, 2011. 547 с.

17. Колєчка Л. М., Семенова Н. В. Векторні задачі дискретної оптимізації на комбінаторних множинах: методи дослідження та розв'язання / за ред. акад. НАН України І. В. Сергієнка / НАН України, Ін-т кібернетики ім. В. М. Глушкова. Київ: Наукова думка, 2009. 266 с.

18. Коробецький Ю. П., Велігура А. В., Соколова Я. В. Імітаційне моделювання економічних систем: навч. посіб. / Східноукр. нац. ун-т ім. Володимира Даля. Луганськ: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2012. 411 с.

19. Малярєць Л. М. Економіко-математичне моделювання: навч. посіб. / Харк. нац. екон. ун-т. Харків: Вид. ХНЕУ, 2010. 310 с.

20. Саліхова О.Б. Високотехнологічні виробництва: від методології оцінки до піднесення в Україні: монографія / Нац. акад. наук України, ДУ Ін-т економіки та прогнозування". Київ: Ін-т економіки та прогнозування, 2012. 621 с.

21. Рудянова Т. Граничний аналіз задач векторної оптимізації: монографія / Дніпропетр. держ. фін. акад. Дніпропетровськ: ДДФА, 2011. 147 с.

22. Шкарабан С. І., Ярошук О. В., Корецький Б. М. Діагностика і прогнозування фінансово-господарського розвитку акціонерного товариства:

монографія / Терноп. нац. екон. ун-т. Вид. 2-е. Тернопіль: ТАЙП: Рада, 2010. 300 с.

23. Погріщук Б. В., Лисюк О. М. Економіко-математичне моделювання: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Терноп. нац. екон. ун-т, Вінниц. ін-т економіки. Тернопіль: Крок, 2010. 372 с.

24. Чухно А. А. Економічна теорія ; Акад. фін. упр. Київ: ДННУ АФУ, 2010. Т. 1. 512 с.

25. Хрупович С. Є. Економічне оцінювання та моделювання системи управління збутовою діяльністю підприємств: монографія / Терноп. нац. техн. ун-т ім. І. Пулюя. Тернопіль: Вид-во ТНТУ, 2011. 160 с.

26. Шапран О. Є., Максимова Т. С. Комплекс маркетингу промислового підприємства (діагностика стану і прогнозування): монографія / Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля. Луганськ: Вид-во СНУ, 2010. 248 с.

27. Молодід О. К. Математичні методи оптимізації: навч. посіб. / Нац. техн. ун-т України "Київ. політехн. ін-т". Київ: НТУУ "КПІ", 2012. 204 с.

28. Рузакова О. В., Азарова А. О. Математичні моделі та методи оцінювання фінансового стану підприємства: монографія / Вінниц. нац. техн. ун-т. Вінниця: ВНТУ, 2010. 172 с.

29. Мічута О. Р., Мартинюк П. М. Методи оптимізації та дослідження операцій: навч. посіб. / Нац. ун-т вод. госп-ва та природокористування. Рівне: НУВГП, 2011. 283 с.

30. Методи прогнозування в системах підтримки прийняття рішень: наук.-навч. вид. / Довгий С. О. та ін. / Нац. акад. наук України, Ін-т телекомунікацій і глоб. інформ. простору. Київ: Азимут-Україна, 2011. 608 с.

31. Методологія аналізу реальних і фінансових інвестицій підприємства: монографія / Гаркуша Н. М. та ін.; за ред. Н. М. Гаркуші / Харк. держ. ун-т харчування та торгівлі. Харків: ХДУХТ, 2010. 324 с.

32. Бахурець О. В., Таньков К. М. Моделювання бізнес-процесів у логістиці: конспект лекцій \ Харк. нац. екон. ун-т. Харків: Вид. ХНЕУ, 2011. 83 с.

33. Овандер Н. Л., Єдинак О. М., Кузубов М. В. Моделювання економічних і еколого-економічних процесів: монографія. Київ: КСУ, 2010. 170 с.

34. Прийма С. С., Вовк В. М., Камінська Н. І. Моделювання економічних процесів підприємства: монографія / Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. Львів: Коло, 2011. 446 с.

35. Моделювання економічної динаміки в прикладах і задачах: навч. посіб. / Лисенко Ю. Г. та ін.; заг. ред. проф. Ю. Г. Лисенка / Донбас. держ. техн. ун-т. Алчевськ: ДонДТУ, 2010. 398 с.

36. Тонєва К. В., Ястремська О. М. Моделювання інноваційних процесів: навч. посіб. / Харк. нац. екон. ун-т. Харків: ХНЕУ, 2010. 176 с.

37. Ястребова Г. С., Клебанова Т. С. Моделювання податкового навантаження підприємства в умовах трансформаційної економіки: монографія / Харк. нац. екон. ун-т. Харків: Інжек, 2009. 267 с.

38. Конюшенко І. Г., Задачин В. М. Моделювання систем: конспект лекцій / Харк. нац. екон. ун-т. Харків: Вид. ХНЕУ, 2010. 268 с.
39. Моделювання складних динамічних соціально-економічних систем в стохастичному середовищі: монографія / Афанасьєв Є. В. та ін.; Криворіз. екон. ін-т Держ. вищ. навч. закл. "Криворіз. нац. ун-т". Кривий Ріг: Видавець Чернявський Д.О., 2012. 301 с.
40. Кубрак А. І., Голінко І. М. Моделювання та оптимізація систем керування: монографія / Кам'янець-Подільський: Буйницький, 2012. 261 с.
41. Піскунова О. В. Моделювання управлінських рішень щодо розвитку малого підприємництва: монографія / ДВНЗ "Київ. нац. екон. ун-т ім. В.Гетьмана". Київ: КНЕУ, 2010. 334 с.
42. Плєскач В. Л. Моделювання фінансово-економічних процесів: монографія / Київ. нац. торг.-екон. ун-т. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2010. 427 с.
43. Шевченко В. Л. Оптимізаційне моделювання в стратегічному плануванні: монографія / Центр воєн.-стратег. дослідж. Нац. ун-ту оборони України. Київ: ЦВСД НУОУ, 2011. 313 с.
44. Сігайов А. О., Сердюк Б. М. Оптимізація в мікроекономіці: навч. посіб. / Нац. техн. ун-т України "Київ. політехн. ін-т". Київ: НТУУ "КПІ", 2011. 92 с.
45. Гриньова В. М., Таньков К. М., Бахурець О. В. Оптимізація виробничо-логістичних ланцюгів при формуванні коопераційних зв'язків / Харк. нац. екон. ун-т. Препринт. Харків: Вид. ХНЕУ, 2010. 34 с.
46. Андрєєв М. В. Оптимізація стохастичних моделей. Спецкурс. Керовані марковські та напівмарковські моделі за повною або неповною інформацією: навч. посіб. Київ: Акад. праці і соц. відносин Федер. профспілок України, 2012. 271 с.
47. Сумець О. М., Позігун А. В. Оптимізація стратегії управління запасами на підприємстві громадського харчування / Акад. внутр. військ МВС України, Каф. менедж. й військ. госп-ва. Препринт. Харків: Міськдрук, 2012. 26 с.
48. Ловейкін В. С., Човнюк Ю. В. Оптимізація транспортно-логістичних операцій при перевезенні сільськогосподарських вантажів: монографія / Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. Київ: Лисенко М. М., 2010. 111 с.
49. Кігель В. Оптимізація фінансових рішень: навч. посіб. / Ун-т "КРОК". Київ: Дорадо-Друк, 2011. 172 с.
50. Організація і методика економічного аналізу: навч. посіб. / Журлов А. М. та ін.; Одес. ін-т фінансів Укр. держ. ун-ту фінансів та міжнар. торгівлі. Одеса: Фенікс, 2009. 317 с.
51. Костаневич Н. І., Вишневська О. М., Ключан В.П. Організація і методика економічного аналізу: навч. посіб. / Миколаїв. держ. аграр. ун-т. Миколаїв: Вид. центр Миколаїв. держ. аграр. ун-ту, 2010. 194 с.

52. Шурпенкова Р. К., Демко І. І. Організація і методика економічного аналізу: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Нац. банк України, Ун-т банк. справи. Київ: УБС НБУ, 2011. 287 с.
53. Жукова О. А., Киш Л. М. Організація і методика економічного аналізу: навч. посіб. / Вінниц. фін.-екон. ун-т. Вінниця: Вінницька газета, 2012. 301 с.
54. Нікіта А. Ю., Дубинська О. С., Акімова О. В. Організація і методика економічного аналізу: навч. посіб. / Донбас. держ. машинобуд. акад. (ДДМА). Краматорськ: ДДМА, 2012. Ч. 1. 2012. 139 с.
55. Кінащук Л. Л. Організація та правове регулювання аудиторської діяльності в системі фінансового контролю в Україні: монографія / Кіровоград: КОД, 2010. 460 с.
56. Тарангул Л. Л., Мамченко С. Д., Пацай Б. Д. Основи комп'ютерного моделювання економічної діяльності: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Нац. ун-т держ. податк. служби України. Ірпінь: Нац. ун-т ДПС України, 2011. 271 с.
57. Тридід О. М., Орехова К. В. Оцінювання фінансової стійкості підприємства: монографія / Нац. банк України, Ун-т банк. справи. Київ: УБС НБУ, 2010. 144 с.
58. Гилка У. Л., Клочко Ю. О. Посібник з вибору методів фінансово-економічного аналізу підприємств: для студ. спец.: "Менеджмент організацій" для самост. роботи студ. ден. та заоч. форм навч. / Держ. ун-т інформ.-комунікаційних технологій. Київ: ДУІКТ, 2009. 56 с.
59. Тонєва К. В. Прикладне програмне забезпечення моделювання діяльності підприємства: конспект лекцій / Харк. нац. екон. ун-т. Харків: ХНЕУ, 2010. 144 с.
60. Ліпич Л. Г., Загоруйко В. Л. Прогнозування виробництва на засадах визначення обсягів попиту на продукцію підприємств: монографія / Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки. Луцьк: Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2009. 190 с.
61. Богдан І. В. Прогнозування нагромадження основного капіталу: монографія / Держ. навч.-наук. установа "Акад. фін. упр.". Київ: ДННУ "Акад. фін. упр.", 2011. 198 с.
62. Половцев О. В., Бідюк П. І., Коршевніюк Л. О., Семенчев І. І. Системний підхід до моделювання, прогнозування та управління фінансово-економічними процесами / Донец. держ. ун-т управління. Донецьк: Східний видавничий дім, 2009. 286 с.
63. Соціальне прогнозування: навч.-метод. посіб. / уклад. Н. Г. Каралаш. Чернів. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. Чернівці: Рута, 2011. 95 с.
64. Яцура В. В., Сенишин О. С., Горинь М. О. Соціально-економічне прогнозування: навч. посіб. / Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. Львів: Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2010. 410 с.

65. Гусева Ю. Ю., Гребенікова О. В. Статистичні методи аналізу фінансово-економічних процесів: навч. посіб. / Нац. аерокосм. ун-т ім. М. Є. Жуковського "Харк. авіац. ін-т". Харків: ХАІ, 2010. 35 с.
66. Краус К. М., Краус Н. М. Стратегія фінансової стабілізації підприємств (на прикладі Центральної спілки споживчих товариств України): монографія / Полтава: Дивосвіт, 2010. 142 с.
67. Малярець Л. М., Рєзнік Є. В., Сінкевич Б. В. Сучасні оптимізаційні методи в середовищі MatLab: навч. посіб. / Харк. нац. екон. ун-т. Харків: Вид. ХНЕУ, 2011. Ч. 1. 2011. 359 с.
68. Сучасні проблеми прогнозування соціально-економічних процесів: концепції, моделі, прикладні аспекти: монографія. / ред. О. І. Черняка, П. В. Захарченка. Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка та ін. Бердянськ: Видавець Ткачук О. В. 2012. 561 с.
69. Грабовецький Б. Є. Теоретико-методологічні основи аналізу і прогнозування тенденції змін техніко-економічних показників в системі АПК: монографія / Вінниц. нац. техн. ун-т. Вінниця: ВНТУ, 2011. 184 с.
70. Колесніков Г. О. Теоретичні основи складання фінансового плану в процесі бізнес-планування: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Укр. акад. наук, Волин. ін-т економіки та менедж. Луцьк: ВІЕМ, 2010. 140 с.
71. Литвин З. Б. Теорія економічного аналізу: метод. поради і завдання з дисципліни для студ. напряму підготов. "Менеджмент" 6.030601 усіх форм навчання / Терноп. нац. екон. ун-т, Ф-т фінансів. Тернопіль: ТНЕУ, 2010. 222 с.
72. Теорія економічного аналізу: навч. посіб. / Загородній А. Г. та ін.; Нац. ун-т "Львів. політехніка". Львів: Вид-во Львів. політехніки, 2012. 327 с.
73. Івахненко В. М. Теорія економічного аналізу: навч. посіб. Київ: Слово, 2010. 345 с.
74. Нестерчук Ю. О., Соколюк С. Ю., Жарун О. В. Теорія економічного аналізу: навч. посіб. / Уман. нац. ун-т садівництва. Умань: Видавець Сочінський, 2012. 234 с.
75. Ковальчук Т. М. Теорія економічного аналізу: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Чернів. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. Чернівці: Рута, 2011. 543 с.
76. Маглаперідзе А. С., Хімченко А. М., Храпкіна В. В. Теорія фінансово-економічного аналізу: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Макіїв. екон.-гуманіт. ін-т. Донецьк: Видавець Дмитренко Л. Р. 2010. 210 с.
77. Технологічний імператив стратегії соціально-економічного розвитку України: монографія / Федулова Л. І. та ін.; ред. д-ра екон. наук Л. І. Федулової / НАН України, Ін-т економіки та прогнозування. Київ: [б. в.], 2011. 655 с.
78. Орлов О. О., Рясних Є. М., Рудніченко Є. М. Управління накладними затратами в системі формування фінансових результатів промислових підприємств: монографія / ред. д-ра екон. наук, проф. О. О. Орлова. Хмельницький: ХНУ, 2010. 223 с.

79. Коваленко Ю. М. Управління фінансовими інвестиціями: навч. посіб. / Держ. податкова адмін. України, Нац. ун-т держ. податкової служби України. Ірпінь: Нац. ун-т ДПС України, 2010. 49 с.
80. Великий Ю. М., Майборода О. В., Косарева І. П. Управління фінансовими потоками підприємства: монографія. / Харків: Компанія СМІТ, 2010. 74 с.
81. Пікус Р. В., Приказюк Н. В. Управління фінансовими ризиками: опорний конспект лекцій / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, Екон. ф-т. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2010. 227 с.
82. Боронос В. Г., Плікус І. Й., Кобушко І. М. Управління фінансовою санацією підприємств: навч. посіб. / Суми: Вид-во Сум. держ. ун-ту, 2010. 436 с.
83. Романенко О. Р. Фінанси: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Укр. фін.-екон. ін-т. 2-е вид., стереотип. Київ: Центр навч. л-ри, 2004. 312 с.
84. Кузенко Т. Б., Мартюшева Л. С., Грачов О. В., Литовченко О. Ю. Фінансова безпека підприємства: навч. посіб. / Харк. нац. екон. ун-т. Харків: Вид. ХНЕУ, 2010. 298 с.
85. Лубенченко О. Е., Гришко Н. В., Чабаненко І. Л. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: навч. посіб. / Донбас. держ. техн. ун-т. Алчевськ: ДонДТУ, 2010. 223 с.
86. Штангрет А. М., Шляхетко В. В., Волович О. Б., Зубрей І. В. Фінансова санація та банкрутство підприємств: навч. посіб. / Львів: Українська академія друкарства, 2010. 339 с.
87. Бурлуцька С. В. Фінансова санація та банкрутство підприємств: навч. посіб. для самост. роботи студ. / Донбас. держ. машинобуд. акад. Краматорськ: ДДМА, 2011. 96 с.
88. Єрмошенко М. М., Горячева К. С. Фінансова складова економічної безпеки: держава і підприємство: наук. монографія / Нац. акад. упр. Київ: Нац. акад. упр., 2010. 232 с.
89. Біла О. Г., Мединська Т. В., Юсипович О. І. Фінансове планування і прогнозування: навч. посіб. для самост. вивч. дисципліни студ. заоч. форми навчання / Укоопспілка, Львів. комерц. акад. Львів: Вид-во Львів. комерц. акад., 2009. 156 с.
90. Мних Є. В., Барабаш Н. С. Фінансовий аналіз: навч. посіб. / Київський національний торговельно-економічний університет. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2010. 412 с.
91. Яценко В. М., Шинкаренко О. М., Бразілій Н. М. Фінансовий аналіз: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Черкас. держ. технол. ун-т. Черкаси: ЧДТУ, 2010. 267 с.
92. Тютюнник Ю. М., Тютюнник С. В., Дорошенко А. П. Фінансовий аналіз. Практикум: навч. посіб. / Полтав. держ. аграр. акад. Полтава: РВВ ПДАА, 2010. 354 с.

93. Мальчик М. В., Бойко С. Т. Фінансовий аналіз: кредитно-модульний курс: навч.-метод. посіб. / Міжнар. екон.-гуманіт. ун-т ім. акад. С. Дем'янчука. Рівне: [б. в.], 2010. 236 с.

94. Лубенченко О. Е., Акмаєва Н. В., Чабаненко І. Л. Фінансовий контролінг суб'єктів господарювання: навч. посіб. / Донбас. держ. техн. ун-т. Алчевськ: ДонДТУ, 2010. 116 с.

95. Калінеску Т. В., Альошкін В. С., Кудіна В. Г. Фінансовий менеджмент: навч. посіб. / Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля. Луганськ: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2010. 372 с.

96. Квач Я. П., Орлов В. М., Орлова О. В., Толкачова Г. В. Фінансовий менеджмент: навч. посіб. / ред. д-ра екон. наук, проф. О. С. Редькіна / Укр. держ. ун-т фінансів та міжнар. торгівлі, Одес. ін-т фінансів, Одес. нац. акад. зв'язку ім. О. С. Попова, Ін-т економіки та менедж. Одеса: [б. в.], 2010. 216 с.

97. Партин Г. О., Селюченко Н. Є. Фінансовий менеджмент: навч. посіб. для студ. спец. "Фінанси" / Нац. ун-т "Львів. політехніка". Львів: Вид-во Нац. ун-ту "Львів. політехніка", 2010. 332 с.

98. Пазинич В. І., Шулешко А. В. Фінансовий менеджмент: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Київ: Центр учбової літератури, 2011. 406 с.

99. Ніколаєв В. П. Фінансовий менеджмент проектів і програм: навч. посіб. / Держ. податк. адмін. України, Нац. ун-т держ. податк. служби України. Ірпінь: Нац. ун-т ДПС України, 2010. 336 с.

100. Пантелєєв В. П. Фінансовий облік інвестиційної діяльності: монографія / Харк. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2010. 157 с.

101. Білик М. Д., Білик Т. О. Фінансові результати діяльності малих підприємств: оцінка та прогнозування: монографія / ред. Білик М. Д. / Київ. нац. ун-т технологій та дизайну. Київ: ПанТот, 2012. 279 с.

102. Кісельова О. М., Шевельова А. Є. Чисельні методи оптимізації: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Дніпропетр. нац. ун-т ім. О. Гончара, Каф. обчисл. математики та мат. кібернетики. Дніпропетровськ: Вид-во ДНУ, 2008. 211 с.

Список рекомендованих інтернет-ресурсів до виконання випускної бакалаврської роботи

103. Агентство з розвитку інфраструктури фондового ринку України (Stock market infrastructure development agency of Ukraine – SMIDA). URL: <http://smida.gov.ua>.

104. Бланки звітів підприємств. URL: <http://www.debet.kiev.ua/taxonomy/term/411/0>.

105. Бухгалтерська звітність підприємств України. URL: <http://ureports.narod.ru/oblasti5/kiievsk.htm>.

106. Державна служба статистики України .URL: <http://ukrstat.gov.ua>.

107. Державне агентство з інвестицій та управління національними проектами України. URL: <http://www.ukrproject.gov.ua>.

108. Законодавство України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.
109. Звітність підприємств України. URL: http://www.biz-sites.net.ua/show_site/787.
110. Каталог підприємств України. URL: <http://mobilecontent.kiev.ua/ua-firma/company/1509517>.
111. Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua>.
112. Національний банк України. URL: <http://www.bank.gov.ua>.
113. Уніфіковане оформлення наукових джерел відповідно до вимог ВАК України. URL: <http://vak.in.ua>.

ДОДАТКИ

Додаток А

Центральноукраїнський національний технічний університет

Факультет економіки та менеджменту

Кафедра “Економіки, менеджменту та комерційної діяльності”

“Допущено до захисту”

Зав. кафедрою ЕМКД

д.е.н., професор

_____Олександр ЛЕВЧЕНКО

“_____” _____2020 р.

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти
на тему

“Розробка стратегії діяльності підприємства”

Виконав здобувач вищої освіти

_____ курсу, групи _____

ОПП «_____»

спеціальності 073 «Менеджмент»

_____Петров А.А.

«_____» _____2020 р.

Керівник проекту доктор,

канд. екон. наук

_____Михайло СОЛОВЕЙКО

«_____» _____2020 р.

Рецензент _____

м. Кропивницький

Додаток Б

Завідувачу кафедри
економіки, менеджменту та
комерційної діяльності
д.е.н., проф. Левченку О.М.
здобувач вищої освіти
_____ курсу, групи _____
спеціальності 073 Менеджмент

(П.І.П/б, повністю)

Заява

Прошу дозволити мені виконання випускної кваліфікаційної роботи за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти на тему:

назва теми

за матеріалами практики на підприємстві _____

назва підприємства

“ _____ ” _____ 20__ р.

підпис

“Згоден” – науковий керівник

підпис

“ _____ ” _____ 20__ р.

Центральноукраїнський національний технічний університет

Факультет економіки та менеджменту

Кафедра “Економіки, менеджменту та комерційної діяльності”

Рівень вищої освіти _____

Галузь знань _____

Спеціальність _____

Освітньо-професійна (освітньо-наукова) програма _____

ЗАТВЕРДЖУЮ

Зав. кафедрою ЕМКД

д.е.н., професор

_____ Олександр ЛЕВЧЕНКО

“ _____ ” _____ 2020 р.

**ЗАВДАННЯ НА ВИПУСКНУ КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ
ЗА ПЕРШИМ (БАКАЛАВРСЬКИМ) РІВНЕМ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

_____ (прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи (проекту)

2. Керівник роботи (проекту)

_____ (прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

3. Строк подання роботи до захисту

4. Мета та завдання випускної кваліфікаційної роботи
(проекту) _____

5. Консультанти по роботі, із зазначенням розділів роботи

Розділ	Консультант	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів випускної кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка

Дата видачі завдання

«___» _____ 20 р.

Підпис керівника _____
(прізвище та ініціали)

Завдання прийнято до виконання

«___» _____ 20 р.

Підпис здобувача вищої освіти _____
(прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ АГРОПРОМИСЛОВИМ КОМПЛЕКСОМ	8
1.1. Агропромисловий комплекс: сутність та основні етапи становлення	8
1.2. Система органів управління агропромисловим комплексом та їх компетенція	20
1.3. Механізми управління агропромисловим комплексом	27
РОЗДІЛ 2 СУЧАСНИЙ СТАН УПРАВЛІННЯ АГРОПРОМИСЛОВИМ КОМПЛЕКСОМ В КОНТЕКСТІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	33
2.1. Ресурсний потенціал та експортні можливості агропромислового комплексу Кіровоградської області	33
2.2. Особливості аграрної політики Європейського союзу	50
2.3. Основні принципи експортування агропромислової продукції	68
РОЗДІЛ 3 ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ АГРОПРОМИСЛОВИМ КОМПЛЕКСОМ ТА ВИКОРИСТАННЯ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ	81
3.1. Особливості розробки програми розвитку агропромислового комплексу на регіональному рівні	81
3.2. Використання ефективних інструментів для інтернаціоналізації аграрного бізнесу	924
3.3. Пропозиції щодо розробки Національного кодексу сталого агрогосподарювання	104
ВИСНОВКИ	119
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	122
ДОДАТКИ	126

АНОТАЦІЯ

Виконавець:

Науковий керівник:

Тема випускної кваліфікаційної роботи:

Мета випускної кваліфікаційної роботи полягає в ...

Завданнями роботи є...

Предметом дослідження є...

Об'єктом дослідження виступає ...

Перший розділ роботи присвячений теоретико-методологічним аспектам ...

У другому розділі відображена аналітична оцінка господарської діяльності підприємства, досліджено ... та проведений аналіз ...

Третій розділ висвітлює проблеми та шляхи вдосконалення ...

За результатами дослідження сформульовані...

Одержані результати можуть бути використані...

Рік виконання випускної кваліфікаційної роботи ...

Випускна кваліфікаційна робота містить _ сторінок, _ таблиць, _ рисунків, список використаних джерел із _ найменувань, _ додатків.

КЛЮЧОВІ СЛОВА:

Відгук
на випускню кваліфікаційну роботу
за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти

Здобувача вищої освіти _____ групи _____

(ПІБ)

спеціальності 073 Менеджмент

Центральноукраїнського національного технічного університету

Тема випускної кваліфікаційної роботи _____

Обсяг випускної кваліфікаційної роботи _____

Мета випускної кваліфікаційної роботи _____

Актуальність теми _____

Тема випускної кваліфікаційної роботи безпосередньо пов'язана з об'єктом діяльності бакалавра спеціальності 074 Публічне управління та адміністрування _____

Вирішені в випускній кваліфікаційній роботі завдання відповідають (не відповідають) вимогам до професійної діяльності фахівця освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра.

Оригінальність економічних рішень полягає в розробці _____

Практичне значення результатів випускної кваліфікаційної роботи полягає в _____

Висновки підтверджують можливість використання результатів роботи _____

Оформлення пояснювальної записки та ілюстративного матеріалу до неї виконано згідно з _____

Ступінь самостійності виконання випускної кваліфікаційної роботи _____

У роботі відзначені такі недоліки: _____

Відгук про випускню кваліфікаційну роботу в цілому _____

Випускна кваліфікаційна робота заслуговує оцінки: _____

Висновки про можливість присвоєння випускнику кваліфікації _____

Керівник випускної кваліфікаційної роботи:

кандидат економічних наук, доцент

кафедри економіки, менеджменту

та комерційної діяльності

(підпис)

І.І. Іванов

РЕЦЕНЗІЯ
на випускню кваліфікаційну роботу
за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти

Здобувача вищої освіти _____ групи _____
(ПІБ)

спеціальності 073 Менеджмент
Центральноукраїнського національного технічного університету

Тема випускної кваліфікаційної роботи _____

Обсяг випускної кваліфікаційної роботи _____
(стор., літ. джерел)

Висновок про відповідність випускної кваліфікаційної роботи завданню та освітньо-професійній програмі _____

Загальна характеристика випускної кваліфікаційної роботи, ступінь використання нормативно-методичної літератури та передового досвіду управління _____

Позитивні сторони випускної кваліфікаційної роботи _____

Основні недоліки випускної кваліфікаційної роботи _____

Висновок про випускню кваліфікаційну роботу в цілому _____

Випускна кваліфікаційна робота заслуговує оцінки: _____

Висновок про можливість присвоєння випускнику кваліфікації _____

Рецензент:

Генеральний директор
ПАТ «Кіровоград-агроресурс»

М.П.

(підпис)

М.І. Петров

Центральноукраїнський національний технічний університет

(повне найменування вищого навчального закладу)

Факультет економіки та менеджменту

(повне найменування інституту, назва факультету (відділення))

Кафедра «Економіка, менеджмент та комерційна діяльність»

(повна назва кафедри (предметної, циклової комісії))

Ілюстративні матеріали

до випускної кваліфікаційної роботи
за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти

на тему: «_____»
_____»

Виконав: здобувач вищої освіти
_____ курсу, групи _____
напряму підготовки (спеціальності)

_____ (шифр і назва напряму підготовки, спеціальності)

Керівник _____ (прізвище, ім'я, по батькові)

_____ (прізвище, ініціали)

м. Кропивницький – 20__ рік